

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник. К. : ІЗИН, 2008. 204 с.
2. Освітній портал Вчитель. info [Електронний ресурс] «Метод проектів» Режим доступу: <http://vchytel.info/metod-proektiv/>
3. Освітній портал Класна оцінка [Електронний ресурс] О.І.Саквенко «Метод проектів як засіб креативно-пізнавальної діяльності молодших школярів» Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/metod-proektiv-yak-zasib-kreativno-piznavalnoyi-di-8.html>
4. Матеріали розділу «Початкова школа» сайту Освіта.ua
5. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів // Навчання і виховання учнів 4 класу : методичний посібник для вчителів / упор. О. Я. Савченко. К. : Початкова школа, 2005. С. 53-54.
6. Освітні технології : навчально-методичний посібник. К. : АСК, 2002. 255 с.

Гузь О. П.

вчитель початкових класів

КЗ "Новодачинська ЗШ І-ІІІ ступенів"

Павлоградський район

Дніпропетровська область

с. Нова Дача

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВОЇ ТА ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Початкові школи вже 3-тій рік (а пілотні класи – 4-тий) працюють за ключовою реформою МОН України –Новою українською школою (НУШ).

Метою початкової освіти в НУШ є всебічний розвиток здібностей дитини, таланту, формування ключових та предметних компетентностей, наскрізних вмінь, що відповідають як індивідуально – психологічним, так і віковим та фізіологічним особливостям та потребам кожного учня. Важливою також є робота над формуванням у кожної дитини системи цінностей, навичок, креативності, самостійності, творчості.

Дуже важливе місце у реалізації даної мети відводиться процесу навчання грамоти. Оволодіння учнями основними навичками писати і читати допомагають в подальшому успішно опанувати процес навчання різним предметам.

Оскільки метою літературного читання є формування читацької компетентності учнів, яка є базовою складовою комунікативної і пізнавальної компетентності, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення літератури в основній школі, особливо актуальною є робота саме над формуванням та удосконаленням читацької компетентності.

Ще В.О.Сухомлинський зазначав - якщо у початковій школі не сформувались міцні уміння та навички швидкого та свідомого читання, то надалі буде важко їх розвинути. Він вважав підготовленим до навчання в середніх та старших класах лише того, хто, читаючи, зосереджує розумові зусилля не на процесі читання, а на змісті матеріалу. Тому педагог радить «Навчіть усіх дітей читати так, щоб вони вміли читаючи думати й думаючи читати».

Добре розвинені навички читання і вміння працювати з книгою, текстом твору у початковій школі створює міцну основу для того, щоб учень виконував творчі завдання, здатні розширювати світогляд, уяву, мовлення, активний словниковий запас.

У процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий,

літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба у систематичному читанні. І у наших вчительських руках є велика можливість зробити все, щоб першокласник навчився вчитися самостійно, був конкурентоспроможним, володів певними компетентностями. А це неможливо без уміння усвідомлено, правильно читати, без уміння висловити свої думки зв'язно, логічно, обґрунтовано.

А щоб процес читання був цікавим і приносив задоволення учням, потрібно його урізноманітнювати прийомами, методами роботи та формами організації.

Пропоную деякі цікаві методики, методи та прийоми, які стали надбанням моєї методичної скарбнички і допомагають у формуванні читацької та мовленнєвої компетентностей учнів.

І. Формування навички швидкочитання по методиці І.Т.Федоренка

І.Т.Федоренко на практиці переконався, що швидкість читання значно впливає на якість запам'ятовування: чим вона вища, тим легшим буде процес сприймання причитаного, краще усвідомлюються змістові зв'язки між словами. Використовую такі вправи та прийоми з його методики:

1. На етапі розчитки (підготовки до читання):

- поєднання скоромовок з пальчиковою гімнастикою - під час розчитки діти хором говорять скоромовку. При цьому одночасно роблять імітаційні рухи пальцями на парті – гра на піаніно почергово пальцями або цілими акордами, постукування, з'єднання та роз'єднання пальців у «чашечку», «павучок».

- Скоромовка промовляється 3 рази: повільно, швидко та дуже швидко, при цьому темп рухів пальцями теж зростає.

- Робота зі схематичними табличками: учні читають букви попарно, повторюючи останню букву (оз, зу,ун), при цьому потрібно не рухати

головою, лише очима. Читати можна хором, індивідуально, зверху вниз і знизу вгору,

- Читання складових табличок відбувається як в горизонтальних, так і вертикальних рядках, із заданим вчителем чи товаришем сполученням приголосних.

Складові таблички підбираються залежно від букви, що вивчається, а схематичні можна починати використовувати, коли вивчені всі букви (додаток 1).

- Зчитування цілих слів учнями хором та окремо з табличок, які демонструє вчитель. Складність слів до 4 класу зростає (додаток 2).

Використання поданих вправ доцільне на кожному уроці, але не всіх відразу, а в різних комбінаціях. Вже через 2 місяці роботи з даними вправами помітне покращення артикуляції звуків, пам'яті, значно зростає темп читання та концентрація уваги, розширюється поле зору учнів.

2. Читання в темпі скоромовки окремого абзацу індивідуально, в парах можна використовувати як під час роботи над текстом в класі, так і для перевірки домашнього завдання.

3. “Виправ помилку” – учитель читає, допускаючи перестановку складів, заміну слів, учні виправляють. Вправа вчить слідкуванню за текстом, розвиває спостережливість, концентрацію уваги.

4. Система зорових диктантів по методиці І.Т.Федоренка (учні по пам'яті записують кілька речень, що перед ними на дошці) передбачає детальну, кропітку поетапну роботу, але значно покращує якість та швидкість читання, що розвиває уміння учнів усвідомлювати та розуміти твір, покращує процес запам'ятовування, сприяє формуванню навички переказувати прочитане як стисло, так і детально.

5. Читання з прискоренням:

- “з олівцем” (учень читає, вчитель постукує олівцем, поступово пришвидшуючи темп),

- “буксир” – читають два учні з різним темпом читання, і повільніший намагається читати швидше, встигнути за учнем, що читає швидше.

II. *Методи і прийоми читання за Ш.О.Амонашвілі* сприяють створенню партнерських стосунків між вчителем і учнями, зацікавлюють і мотивують до самостійного читання:

- «вчитель помилився»,
- квазічитання (деякі букви замінюють різнобарвні кружечки),
- лікування хворих слів (ліс – лід, дід, дім)
- структурний аналіз слів,
- вправлення в уповільненому переказі.

З більш детальною методикою проведення даних вправ можна ознайомитись у книгах Ш.Амонашвілі.

III. *Прийоми читання з власної «методичної скарбнички»:*

- «Вовк – Заєць»: 2 учні одягають наголовники з масками вовка та зайця. Починає читати заєць, вовк вступає пізніше в процес читання, за сигналом вчителя. Задача зайця – читати так, щоб вовк не наздогнав, ну а вовк намагається так пришвидшити своє читання, щоб читати в унісон з зайцем. Читають 3-4 речення, потім визначається переможець, учні змінюються (додаток 5).

- *Читання з передаванням чарівного предмету*: вчитель кладе його на парту учня, учень читає, за сигналом вчителя зупиняється і на свій вибір перекладає предмет наступному учню. Читання повинно бути правильним і виразним. Предмет обирається відповідно до теми тексту – якщо читають про яблука - то «чарівне» яблуко, колосок, горішок і тд.

- «*Фотооко*» – підручник перевертається, і в такому положенні учням по черзі треба читати текст у своєму звичайному темпі та дотримуючись правильної інтонації. Якщо помилка – читає далі інший учень чи учениця.

Вправу доцільно використовувати, коли учні добре читають цілими словами, не раніше 2 класу.

Ш.О.Амонашвілі вважає, що мовлення не є природженою здібністю людини, воно формується разом із розвитком дитини. Оскільки розвиток мовлення є невід’ємною частиною всього процесу навчання читання, а читацька компетентність включає в себе таку складову, як мовленнєва компетенція, то дуже важливо невідривно від процесу навчання читання приділяти увагу і розвитку мовлення учнів. Зараз виховання соціально активної, духовно багаті особистості неможливо здійснювати без опанування нею рідної мови та мовлення в усіх його функціях – комунікативній, пізнавальній, стимулюючій, регулятивній.

Мовленнєва компетентність включає в себе такі вміння:

- висловлюватись за допомогою вербальних та невербальних засобів,
- вести діалог та обговорювати прочитане,
- виразно читати твір,
- переказувати текст,
- формулювати запитання зав змістом тексту та відповідати на поставлені запитання.

У своїй роботі використовую навчання першокласників формулювати запитання по методиці О.Я.Савченко, що схематично позначаю у **роздаткових картках – підказках** (додаток 3):

- Запитання починай із слів: Хто? Що? Куди? Чому? Де? Звідки?
- Висловлюй запитання чітко і зрозуміло.
- Вимовляй речення з питальною інтонацією.
- Виділяй логічним наголосом головне слово.

Після опанування учнями навички ставити запитання з питальним словом, вчимося формулювати запитання без нього, виділяючи головне слово логічним наголосом: Хлопчик пішов до школи? Хлопчик пішов до школи?

Ознайомившись на сторінках журналу «Початкова школа» з методикою «Крокування картиною» за Н.Шевченко, я створила для учнів унаочнення у вигляді роботи з тортом для кращого розуміння ними сутності дій, що треба виконати (додаток 4). Спочатку ми працюємо з демонстрацією слайдів, а коли учні вже добре засвоїли етапи роботи, демонстрація не використовується.

Методика базується на теоретичній основі робіт Л.Виготського, Г.Альтшулера, дає можливість збагачувати власний мовний запас і оволодівати мовними нормами. Спрямована на розвиток творчої уяви, пам'яті, уваги, мови, логічного мислення, комунікативних якостей.

. Інтерактивна методика «Крокування картиною»:

- Крок I – «Діли!» – знайди всі частини малюнка.
- Крок II – «З'єднай!» – по дві деталі, які на їх думку, потрібно з'єднати.
- Крок III – «Увійди в картинку!» – розповісти про те, що чуєш, бачиш, відчуваєш (виховний момент за змістом картини).
- Крок IV – «Забігай уперед!» – передбачення дітей.

Досвід використання інтерактивної методики «Крокування картиною» дає позитивний результат, значно збагачує активний словниковий запас учнів. Розвиває уяву, образне мислення, усне монологічне мовлення учнів, вміння ставити запитання та відповідати на них, сприяє опануванню учнями мовленнєвою компетентністю. Крім цього, робота з крокування передбачає роботу у групах та в парах, що сприяє співробітництву та встановлює дружні стосунки між дітьми. Також робота з картинами відомих художників відкриває широкі можливості для інтеграції уроків з читання та мови з мистецтвом, розвиває естетичні смаки учнів та виховує відчуття прекрасного.

Отже, для успішної організації роботи над формуванням читацької та мовленнєвої компетентностей потрібно розпочинати її уже з періоду навчання грамоти та використовувати різноманітні методики, методи та прийоми. Серед них особливо виділяю методики Ш.Амонашвілі, І.Т.Федоренка, вправи за

О.Я.Савченко, інтерактивні форми організації роботи, що базуються на парній та груповій співпраці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. В школу – с шести лет. М.: Педагогика, 1986.
2. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети! М.: Просвещение, 1983.
3. Амонашвили Ш.А. Школа жизни. М.: Издательский Дом Ш.Амонашвили, 2000.
4. Застосування інтерактивної методики «Крокування картиною» на уроках розвитку зв'язного мовлення./ Шевченко Н. Журнал «Початкова школа», -К.: Початкова школа, №12.2012.
5. Компетенсна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи./Савченко О.Я. Журнал «Початкова школа», К.: Початкова школа, №8. 2012.
6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К., 2006.
7. Про роботу з Букварем нового видання. / Вашуленко М., Вашуленко О. Журнал «Початкова школа», -К.: Початкова школа, №8. 2018.
8. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. К.: Магістр S, 1997.